

eúsav

Ekonomický ústav SAV
Institute of Economic Research SAS

WORKING PAPERS

94

Karol Morvay

**PREKONÁVANIE DEFICITU
V KAPITÁLOVOM VYBAVENÍ PRÁCE
V SLOVENSKEJ EKONOMIKE**

ISSN 1337-5598 (elektronická verzia)

Edícia WORKING PAPERS prináša priebežné, čiastkové výsledky výskumných prác pracovníkov alebo tímov EÚ SAV riešených v rámci výskumných projektov, ktoré môžu byť obsahom aj ďalších publikácií.

AUTORI

Ing. Karol Morvay, PhD.

RECENZENTI

Ing. Veronika Hvozdíková, PhD.

Ing. Ján Košta, CSc.

Práca bola vypracovaná v rámci projektu VEGA 2/0182/17 „Kontradikcie vo vývoji zamestnanosti na pozadí očakávaných demografických a štruktúrnych zmien v SR“.

ABSTRAKT

Prekonávanie deficitu v kapitálovom vybavení práce v slovenskej ekonomike

Príspevok sa zaoberá problémom zaostalosti v kapitálovom vybavení v slovenskej ekonomike. Dokazuje, že stav podkapitalizovanosti v SR sa v období po roku 2004 výrazne zmiernil. Podkapitalizovanosť, ktorá bola vnímaná ako bariéra vyššej výkonnosti bývalých transformujúcich sa ekonomík, sa týkala odvetví, ktoré boli tradične prítomné aj v bývalej socialistickej ekonomike. Menej sa týkala odvetví, ktoré sa novo formovali až v postsocialistickom období. Hoci slovenská ekonomika zaostávala v kapitálovom vybavení za najvyspelejšími ekonomikami, pozícia SR v skupine štátov strednej a východnej Európy bola relatívne priaznivá. V procese prekonávania podkapitalizovanosti sa zatiaľ neformovala v SR podobná štruktúra fixného kapitálu ako v najvyspelejších ekonomikách. Dynamika kumulovania strojov a zariadení bola mimoriadne vysoká, pri nevýznamnom kumulovaní intelektuálnych aktív.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: kapitálové vybavenie práce, tvorba kapitálu, fixné aktíva, zamestnanosť

ABSTRACT

Overcoming of Deficit in the Capital to Labor Ratio in the Slovak Economy

The paper deals with the problem of capital endowment lag in the Slovak economy. It proves that the undercapitalization in Slovakia has significantly eased since the year 2004. The undercapitalization which was perceived as a barrier to a greater performance of former transition economies was mainly present in the sectors which have been traditionally represented already in the former socialist economies. It was not such a problem for sectors which newly formed only in the post-socialist period. Although the Slovak economy lagged in the capital endowment behind the most advanced economies, the position of the Slovak Republic in the group of Central and Eastern Europe was relatively favorable. However, in the process of undercapitalization overcome, the Slovak Republic did not experience similar structure of fixed capital as it is in the most advanced economies. The dynamics of machinery and equipment accumulation was particularly high along with insignificant accumulation of intellectual assets.

KEYWORDS: capital to labour ratio, capital formation, fixed assets, employment

JEL CLASSIFICATION: E22, E24, O34

Za obsah a jazykovú úroveň zodpovedá autor.

Technické spracovanie: **Iveta Balážová**

Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava, <www.ekonom.sav.sk>

KONTAKT: e-mail: karol.morvay@savba.sk

© Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2017

OBSAH

ÚVOD A MOTIVÁCIA	5
1. OBRAZ PREKONÁVANIA PODKAPITALIZOVANOSTI V LITERATÚRE	6
2. PROBLÉM NÍZKEJ KAPITÁLOVEJ VYBAVENOSTI SA ZMIERŇOVAL. V NIEKTORÝCH OBLASTIACH ZAOSTAL	8
3. OSOBITOSTI ŠTRUKTÚRY TVORBY KAPITÁLU NA SLOVENSKU	14
ZÁVER	17
LITERATÚRA	18

ÚVOD A MOTIVÁCIA

Zaostávanie vo vybavení kapitálom (tzv. podkapitalizovanosť) bola vnímaná ako bariéra vyššej výkonnosti bývalých transformujúcich sa ekonomík strednej a východnej Európy. Ekonomická teória vníma zmeny kapitálového vybavenia ako vysvetľujúci faktor pre rast ekonomík a konvergenciu ich úrovne (viď Solowova teória rastu). V tomto príspevku skúmame, ako slovenská ekonomika prekonávala problém svojej podkapitalizovanosti. Predpokladáme, že v priebehu transformácie ekonomiky sa úroveň kapitálovej vybavenosti výrazne zlepšila, zato však veľmi diferencovane podľa odvetví. Takisto je možné, že sa objavili značné diferencie v rámci skupiny bývalých socialistických ekonomík strednej a východnej Európy. Hľadáme tu odpovede na takéto otázky:

- V akej miere sa už odstránil (zmiernil) problém nízkej kapitálovej vybavenosti práce? Existujú odvetvia, v ktorých tento proces veľmi výrazne napredoval alebo naopak, zaostal?
- Došlo v priebehu odstraňovania podkapitalizovanosti k formovaniu podobnej štruktúry fixného kapitálu, akú pozorujeme v najvyspelejších ekonomikách? Dochádzalo tak okrem dobiehania úrovne aj k napodobeniu štruktúry fixného kapitálu?

1. OBRAZ PREKONÁVANIA PODKAPITALIZOVANOSTI V LITERATÚRE

Vo všeobecne známej jednoduchej produkčnej funkcii je množstvo výstupu funkciou práce (L) a kapitálu (K), teda $Q = f(K, L)$. Pomer K/L je všeobecne používaný na vyjadrenie kapitálovej náročnosti (capital intensity). Viaceré pozoruhodné práce sa zaoberajú tým, ako zmeny v objeme kapitálu a kapitálovej náročnosti ovplyvnili ekonomický rast a konvergenciu krajín strednej a východnej Európy (SVE). Napríklad Dombi (2013) s využitím rastového účtovníctva preukázal, že v období po 1995 bola hlavným zdrojom ekonomického rastu v regióne SVE akumulácia kapitálu, kým vplyv využitia práce a vplyv multifaktorovej produktivity bol iba okrajový. Z toho vyplýva, že štáty SVE postupovali podľa modelu extenzívneho a investične orientovaného rastu, s výrazným nárastom podielu K/L. Výsledky tzv. vývojového účtovníctva napovedajú, že nižšia úroveň HDP na odpracovanú hodinu v krajinách SVE (konkrétne v porovnaní s Nemeckom) môže byť primárne pripísaná ich nižšej kapitálovej vybavenosti a sekundárne ich nižšej multifaktorovej produktivite (prítom kvalita práce je zhruba rovnaká ako v Nemecku). Veľmi nízka začiatková úroveň kapitálu na HDP, spojená s mierami investovania vyššími ako vo vyspelých ekonomikách umožnili značný potenciál pre akumuláciu kapitálu a tým rýchly ekonomický rast.

Doyle, Kuijs a Jiang (2001) vykonali analýzu za obdobie 1991 – 1999 a uvádzajú, že v prípade SR bol prínos rastu fixného kapitálu k rastu HDP dominantný (šesťnásobne silnejší ako prínos multifaktorovej produktivity). Pre skupinu krajín SVE však prinášajú relatívne heterogénny obraz s rôznym prínosom kapitálu v rôznych krajinách. Poukazujú tiež na ťažkosti pri odhade zásoby kapitálu a kapitálovej vybavenosti na začiatku transformácie v týchto krajinách. Značná časť kapitálu musela byť vyradená ako nevhodná. Pre Slovensko odhadli relatívne vysokú úroveň kapitálovej vybavenosti už pred spustením transformácie (čo malo byť historicky dané značnými investíciami do ťažkého strojárstva, zbrojnej výroby a iných kapitálovo náročných výrobných procesov).

Význam kapitálu (presnejšie jeho príspevok k rastu ekonomiky) výrazne variuje podľa zvoleného obdobia analýzy: Borys, Polgár a Zlate (2008) pri svojej analýze za obdobie 1997 – 2006 prišli k trochu iným záverom ako vo vyššie spomenutých prácach. V štátoch SVE uviedli vyšší prínos multifaktorovej produktivity a nižší prínos zmeny kapitálu. Čo však majú tieto analýzy spoločné, je relatívne vysoký prínos zmien kapitálu a podstatne nižší (niekedy záporný) prínos zmien faktora práca. Okáli (2008) vyjadril prínos produkčných faktorov v rôznych časových etapách, prínos zmien kapitálu je vždy dominantný.

Tak v už spomínanej analýze Doyle, Kuijs a Jiang (2001), ako aj v článku Němec a Prachár (2000) sa venuje pozornosť špecifickej bariére rýchlejšieho rastu kapitálového vybavenia – pomalej deprecii kapitálu. Němec a Prachár (2000) hovorili o zablokovaní zdrojov na obnovu kapitálu, keďže kvôli cenovému skoku investičných statkov (pri pomalom odpisovaní kapitálu) nemôže vznikáť cez odpisy dostatočný objem zdrojov na nahrádzanie opotrebovaného kapitálu. Potom na to musia byť použité iné zdroje (úvery a iné „dočasné ventily zmierňovania tlakov na zdroje“).

Možno zhrnúť, že v literatúre je nárast kapitálového vybavenia v SR aj SVE vnímaný ako rozhodujúci faktor rastu ekonomiky (hoci je to odlišné podľa období). Pritom tvorba kapitálu bola hlavne v skorších fázach transformácie skomplikovaná a deformovaná pomalou depreciiou (z odpisov nevznikal dostatočný zdroj reprodukcie kapitálu).

2. PROBLÉM NÍZKEJ KAPITÁLOVEJ VYBAVENOSTI SA ZMIERŇOVAL. V NIEKTORÝCH OBLASTIACH ZAOSTAL

Literatúra preukazuje význam expanzie kapitálu a nárastu kapitálového vybavenia pre rast ekonomiky SR. Podkapitalizovanosť tak vysvetľuje nižšiu výkonnosť ekonomiky, ale pritom dáva možnosť pre rýchlejší ekonomický rast a dobiehanie. Tu sa zameriame na posúdenie stavu podkapitalizovanosti a na zmeny vo vybavení práce kapitálom. Na vyjadrenie kapitálovej vybavenosti použijeme stav fixných aktív prepočítaný na jedného pracujúceho. Vychádzame z metodiky národných účtov, objem hrubých fixných aktív delíme zamestnanosťou vykázanou podľa metodiky ESA 2010. Získavame tým pomerový ukazovateľ, ktorý je medzinárodne porovnateľný. Vypovedá o tom, aká hodnota fixných aktív (fixného kapitálu) pripadá na jedného pracovníka.

S vyššími hodnotami vybavenia fixnými aktívami sa spája vyššia produktivita práce (graf 1). Ekonomiky strednej a východnej Európy sú koncentrované v ľavom dolnom kvadrante grafu, kde je kombinovaná nízka úroveň vybavenia pracovníka fixnými aktívami s nízkou úrovňou produktivity (produktivita vyjadrená ako pridaná hodnota na pracujúceho).

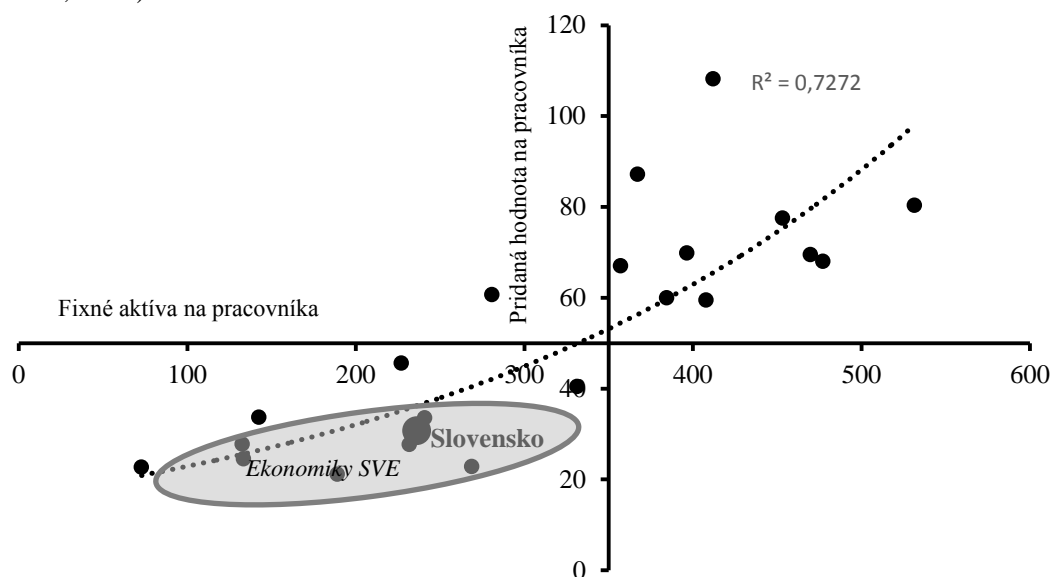
S približne rovnakou mierou determinácie existuje aj vzťah medzi vybavením pracovníka fixnými aktívami a výškou kompenzácie (odmeny) zamestnanca¹. Ide o exponenciálny trend v oboch prípadoch (grafy 1 a 2). Pri vybavenosti fixnými aktívami nad 350 tis. eur na pracovníka dochádza k výraznému zvýšeniu produktivity práce aj priemernej odmeny zamestnanca. Pravda, tu išlo o stacionárny prístup. Nie je tak možné vyvodit' informáciu o vývoji vybavenosti pracovníkov fixnými aktívami a teda o prekonávaní problému podkapitalizovanosti. Vývoj v čase zobrazujeme pomocou pomeru k skupine krajín TOP3. Skupinu TOP3 chápeme ako trojicu krajín EÚ, ktorá mala najvyššiu úroveň vybavenia pracovníka fixnými aktívami. V grafe 3 tak ide o pomer hodnôt zaznamenaných v krajinách SVE k trojici tých krajín EÚ, ktoré mali najviac fixných aktív na pracovníka v poslednom roku pozorovaného obdobia.

Do roku 2009 bol v prípade SR viditeľný výrazný proces dobiehania úrovne TOP3. Odvtedy sa však relatívna úroveň SR voči TOP3 výraznejšie nemenila. Ku skomplikovaniu dobiehania úrovne vybavenosti fixnými aktívami došlo vo viacerých ekonomikách SVE. To zrejme súvisí s útlmom investícií počas „problémového“ obdobia po recesii.

¹ Objem odmien zamestnancov sme tu delili počtom zamestnancov (kategórie podľa národných účtov). Odmeny zamestnancov sú širším pojmom ako mzda, predstavujú náklady práce.

G r a f 1

Kombinácie úrovně fixných aktív na pracovníka a pridanej hodnoty na pracovníka (tis. EUR, 2013)

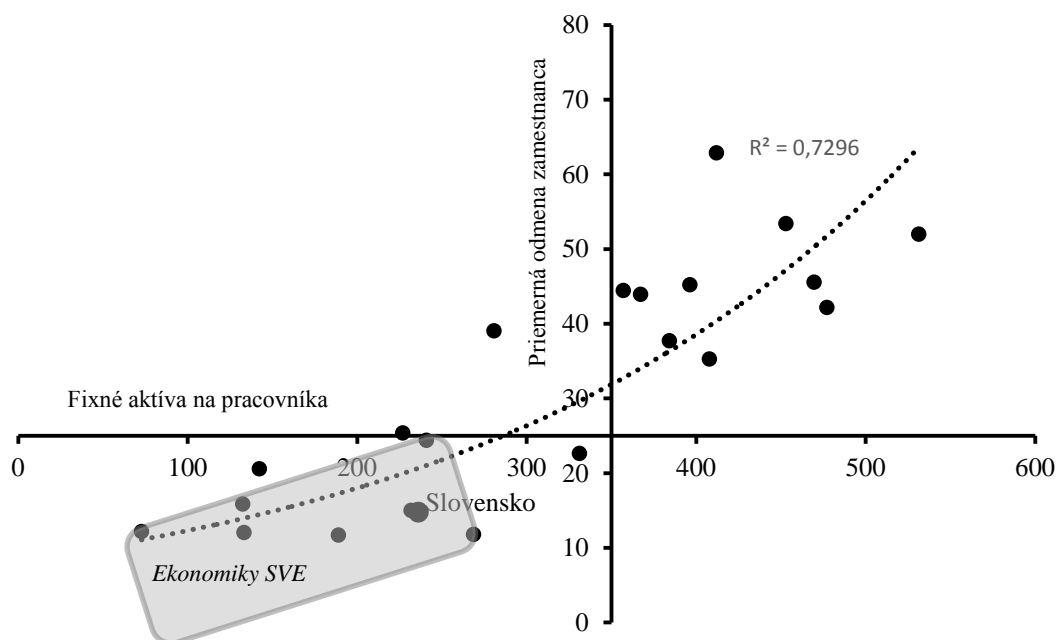

Poznámka: SVE – Stredná a východná Európa. Produktivita počítaná ako pridaná hodnota vydelená počtom pracovníkov.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

G r a f 2

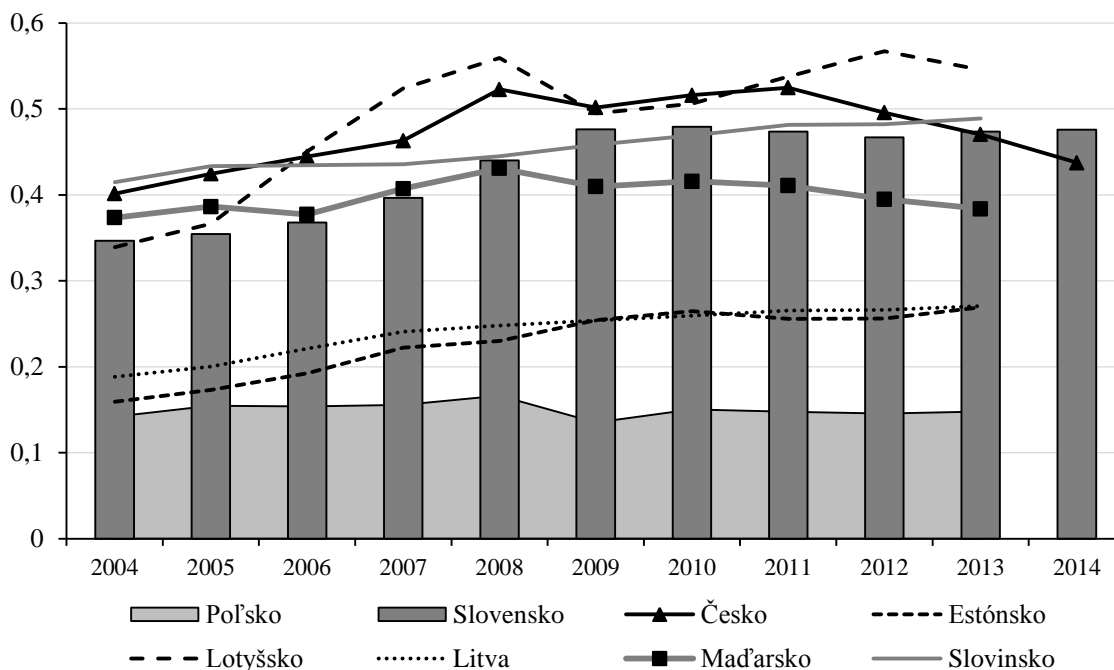
Kombinácie úrovně fixných aktív na pracovníka a priemernej odmeny zamestnanca (tis. EUR, 2013)

Poznámka: SVE – Stredná a východná Európa. Priemerná odmena počítaná ako odmeny zamestnancov (ročný objem) vydelený počtom zamestnancov.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

Graf 3
Relatívna úroveň vybavenia pracovníkov fixnými aktívami (úroveň TOP3 = 1)

Poznámka: TOP3 – priemerná úroveň v troch krajinách s najvyššou úrovňou vybavenosti práce fixnými aktívami (týmito krajinami sú Dánsko, Rakúsko a Fínsko).

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

V ďalšom sa sústredíme na relatívnu úroveň vybavenosti fixnými aktívami v SR – podľa typu aktív a podľa odvetví. Vychádzame pritom z typológie fixných aktív podľa metodiky národných účtov. Z tejto typológie vyberáme tri najvýznamnejšie kategórie: stavby, stroje a zariadenia a produkty intelektuálneho vlastníctva – tie ďalej kvôli zjednodušeniu označujeme ako „intelektuálne aktíva“. Tieto intelektuálne aktíva zahŕňajú databázy, softvér, produkty výskumu a vývoja a pod. (nevyhnutné predpoklady budúcej konkurencieschopnosti a „inteligentnej produkcie“).

Pri hrubom pohľade vidíme, že ekonomika SR zlepšila svoju relatívnu vybavenosť fixnými aktívami voči TOP3 z úrovne 34,7 % v roku 2004 na 47,3 % úrovne TOP3 v roku 2013 (tabuľka 1). Z toho by vyplývalo značné zblížovanie, pripomíname však vyššie spomenutú skutočnosť, že zblížovanie sa predovšetkým týka obdobia 2004 – 2009, následne sa dosiahnutá relatívna pozícia SR len udržiavala.

Podkapitalizovanosť sa netýka odvetví, ktoré by sme mohli označiť za novo sa formujúce odvetvia v bývalej transformujúcej sa ekonomike: ide o odvetvie informácie a komunikácia ako aj o finančné a poisťovacie služby. Úroveň vybavenia práce fixnými aktívami je v týchto odvetviach v SR takmer na úrovni TOP3 (v roku 2013). Podstatne menej

priaznivá je situácia v „tradičných“ odvetviach ako pôdohospodárstvo, spracovateľský priemysel alebo obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie. Relatívna pozícia SR je však všeobecne lepšia ako priemer krajín SVE aj V4 (priemer V4 je znižovaný veľmi nízkymi úrovňami v Poľsku).

T a b u ľ k a 1

Relatívne úrovne kapitálovej vybavenosti práce (fixných aktív na pracujúceho)
(relatívna úroveň slovenskej ekonomiky v pomere k vybraným skupinám ekonomík)

<i>Fixné aktíva spolu</i>						
	SR k TOP3		SR k SVE		SR k V4	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013
Ekonomika spolu	34,7	47,3	117,3	124,2	109,8	128,4
Pôdohospodárstvo	21,3	38,7	166,6	198,4	118,4	154,5
Priemyselná výroba	35,9	51,2	161,8	182,4	129,2	149,2
Obchod, doprava, ubytovanie...	41,9	59,3	120,2	128,6	108,2	122,7
Informácie a komunikácia	72,4	95,6	123,9	162,7	99,9	130,9
Finančné a poisťovacie služby	70,7	94,7	182,7	209,9	157,8	174,6
Odborné, vedecké a technické aktivity....	31,9	47,8	91,8	117,9	85,3	111,7
Verejná správa, vzdelávanie, zdravotníctvo....	53,5	77,1	123,8	143,4	87,8	111,4
<i>Fixné aktíva – stavby</i>						
Ekonomika spolu	32,8	43,5	107,7	113,8	104,7	122,2
Pôdohospodárstvo	19,7	34,5	181,5	208,4	123,0	153,0
Priemyselná výroba	46,6	63,3	150,8	165,4	131,7	145,0
Obchod, doprava, ubytovanie...	73,1	95,1	121,1	131,8	110,1	124,1
Informácie a komunikácia	74,5	71,9	93,8	106,1	87,2	97,4
Finančné a poisťovacie služby	60,0	83,4	150,3	160,3	142,4	152,5
Odborné, vedecké a technické aktivity....	83,6	143,8	108,8	164,5	100,6	150,1
Verejná správa, vzdelávanie, zdravotníctvo....	79,3	83,4	112,6	136,4	79,3	105,5
<i>Fixné aktíva – stroje a zariadenia</i>						
Ekonomika spolu	43,7	73,5	141,8	154,3	116,7	140,4
Pôdohospodárstvo	22,9	42,4	141,8	167,2	111,2	150,2
Priemyselná výroba	35,9	69,8	157,5	193,0	116,4	147,4
Obchod, doprava, ubytovanie...	44,9	75,1	106,1	110,8	93,3	110,7
Informácie a komunikácia	81,3	147,7	152,4	213,4	105,7	149,4
Finančné a poisťovacie služby	87,7	112,0	206,7	286,9	161,0	200,8
Odborné, vedecké a technické aktivity....	14,4	18,1	67,1	71,9	69,0	68,6
Verejná správa, vzdelávanie, zdravotníctvo....	60,1	71,6	178,4	173,6	127,9	134,8
<i>Fixné aktíva – produkty intelektuálneho vlastníctva</i>						
Ekonomika spolu	12,9	23,0	112,4	157,8	105,3	150,0
Pôdohospodárstvo	30,3	53,2	161,9	288,1	132,1	180,9
Priemyselná výroba	5,2	7,5	88,9	126,6	81,1	118,8
Obchod, doprava, ubytovanie...	26,4	50,8	110,7	240,0	144,5	176,6
Informácie a komunikácia	44,0	79,1	207,4	272,4	125,1	181,0
Finančné a poisťovacie služby	65,1	88,1	258,9	284,8	180,4	183,7
Odborné, vedecké a technické aktivity....	5,5	7,8	28,6	31,7	23,2	33,5
Verejná správa, vzdelávanie, zdravotníctvo....	18,1	30,5	196,2	246,6	189,7	204,1

Poznámka: TOP3 – priemerná hodnota troch krajín s najvyššou úrovňou vybavenia práce fixným kapitálom (sú to Dánsko, Rakúsko a Fínsko). SVE – Stredná a východná Európa. Central European economies (priemerný údaj). Údaje boli dostupné za Česko, Estónsko, Litvu, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko a Slovensko. V4 – Česko, Slovensko, Maďarsko a Poľsko.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

Pri dezagregovaní fixných aktív na jednotlivé typy je pozoruhodné, že:

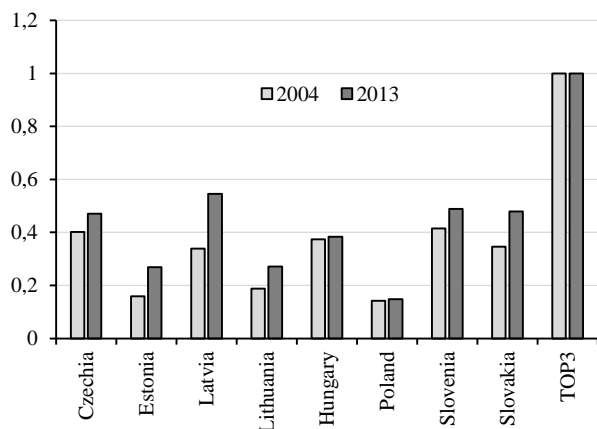
- Relatívna úroveň vo vybavení strojmi a zariadeniami je lepšia ako v prípade iných typov fixných aktív.
- Slovenská ekonomika však obzvlášť zaostáva za TOP3 vo vybavení intelektuálnymi aktívami.
- Krajnými prípadmi sú vybavenie intelektuálnymi aktívami v priemyselnej výrobe a sofistikovaných službách (odborné, vedecké a technické aktivity). Tu je pozícia slovenskej ekonomiky obzvlášť nepriaznivá.

V celkovom obraze podkapitalizovanosti slovenskej ekonomiky je najslabším prvkom úroveň vybavenia pracovníkov intelektuálnymi aktívami. Prekonávanie podvybavenosti intelektuálnymi aktívami sa ukázalo podstatne menej úspešné ako prekonávanie podvybavenosti celkovými aktívami. Obzvlášť výrazné je toto zaostávanie za TOP3 v spracovateľskom priemysle- pritom však spracovateľský priemysel SR je na tom najlepšie z tých štátov SVE, za ktoré sú prístupné údaje (grafy 4 c, d). Skutočnosť, že sa tento problém týka spracovateľského priemyslu, predstavuje dodatočný problém: činnosť spracovateľského priemyslu považujeme za rozhodujúcu pre konkurencieschopnosť ekonomiky.

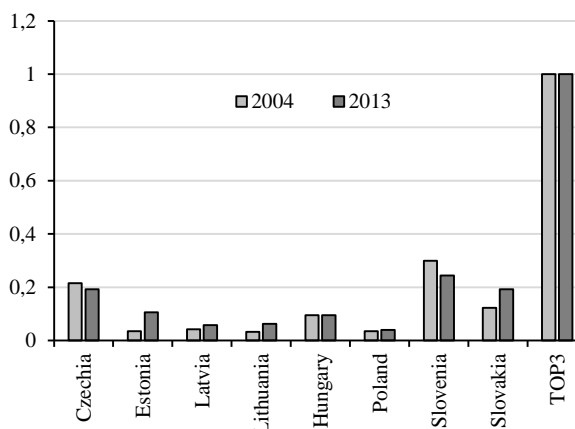
G r a f 4

Dobíhanie najvyspelejších ekonomík v úrovni kapitálového vybavenia práce

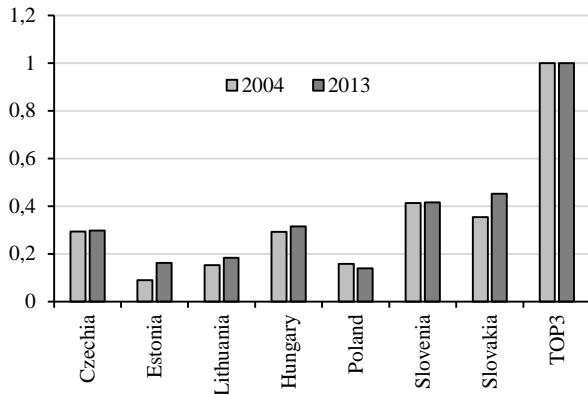
A. Zbližovanie s TOP3 v úrovni vybavenia práce celkovými fixnými aktívami (celá ekonomika, priemer TOP3 = 1)

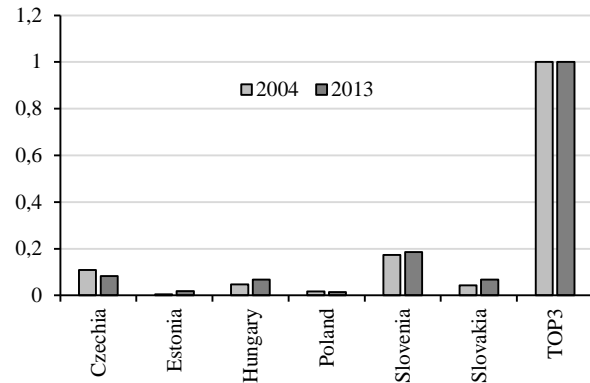
B. Zbližovanie s TOP3 v úrovni vybavenia práce „intelektuálnymi“ aktívami (celá ekonomika, priemer TOP3 = 1)

C. Zbližovanie s TOP3 v úrovni vybavenia práce celkovými fixnými aktívami (priemyselná výroba, priemer TOP3=1)

D. Zbližovanie s TOP3 v úrovni vybavenia práce „intelektuálnymi“ aktívami (priemyselná výroba, priemer TOP3=1)

Poznámka:

- TOP3 v grafe 4A – priemer skupiny troch krajín s najvyššou hodnotou celkových fixných aktív na pracovníka v ekonomike. V tomto prípade sú týmito tromi krajinami Dánsko, Rakúsko a Fínsko.
- TOP3 v grafe 4B – priemer skupiny troch krajín s najvyššou hodnotou „intelektuálnych“ aktív na pracovníka v ekonomike. V roku 2004 to boli Dánsko, Francúzsko a Fínsko. V roku 2013 Dánsko, Írsko a Fínsko.
- TOP3 v grafe 4C – priemer skupiny troch krajín s najvyššou hodnotou celkových fixných aktív na pracovníka v priemyselnej výrobe. V roku 2004 boli týmito krajinami Dánsko, Rakúsko a Holandsko. V roku 2013 Dánsko, Belgicko a Fínsko.
- TOP3 v grafe 4D – priemer skupiny troch krajín s najvyššou hodnotou „intelektuálnych“ aktív na pracovníka v priemyselnej výrobe. V roku 2004 aj 2013 to boli Nemecko, Francúzsko a Fínsko.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

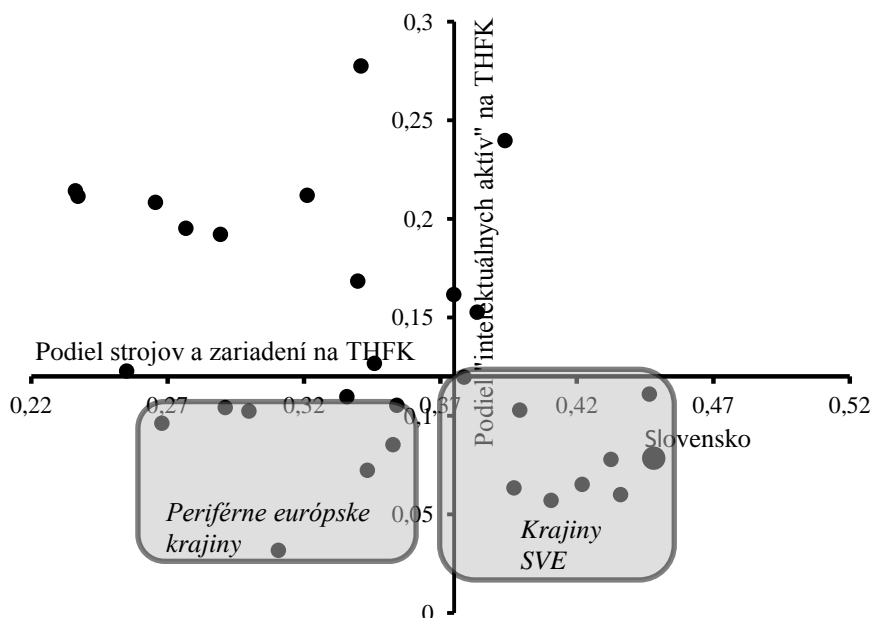
3. OSOBITOSTI ŠTRUKTÚRY TVORBY KAPITÁLU NA SLOVENSKU

V ďalšom budeme pracovať s kategóriou tvorba hrubého fixného kapitálu (THFK – teda pracujeme ďalej s tokovou veličinou, kým doteraz išlo o stavovú veličinu). Pre krajiny SVE je charakteristické, že v nich bol zaznamenaný mimoriadne vysoký podiel strojov a zariadení na THFK pri mimoriadne nízkom podiele intelektuálnych aktív. V grafe 5, ktorý kombinuje podiely strojov a zariadení s podielmi intelektuálnych aktív, sa tak skupina ekonomík SVE umiestňuje v pravom dolnom kvadrante. Pozoruhodným prípadom sú aj „periférne“ ekonomiky EÚ (napr. Grécko, Portugalsko, Španielsko): je v nich nízky podiel tak strojov a zariadení ako aj podiel intelektuálnych aktív (nevyhnutne je potom vysoký podiel stavieb).

Ak zúžime pohľad na spracovateľský priemysel (ktorý sme vyššie označili za špeciálny prípad v problematike podkapitalizovanosti v SR), zisťujeme podobný obraz, ale pri ešte „extrémnejších“ hodnotách (s väčšou vzdialenosťou od hodnôt zaznamenaných v najvyspelejších ekonomikách, ktoré sú vľavo hore v grafe 6).

G r a f 5

Podiel strojov a zariadení a podiel „intelektuálnych aktív“ na celkovej tvorbe hrubého fixného kapitálu – v celej ekonomike

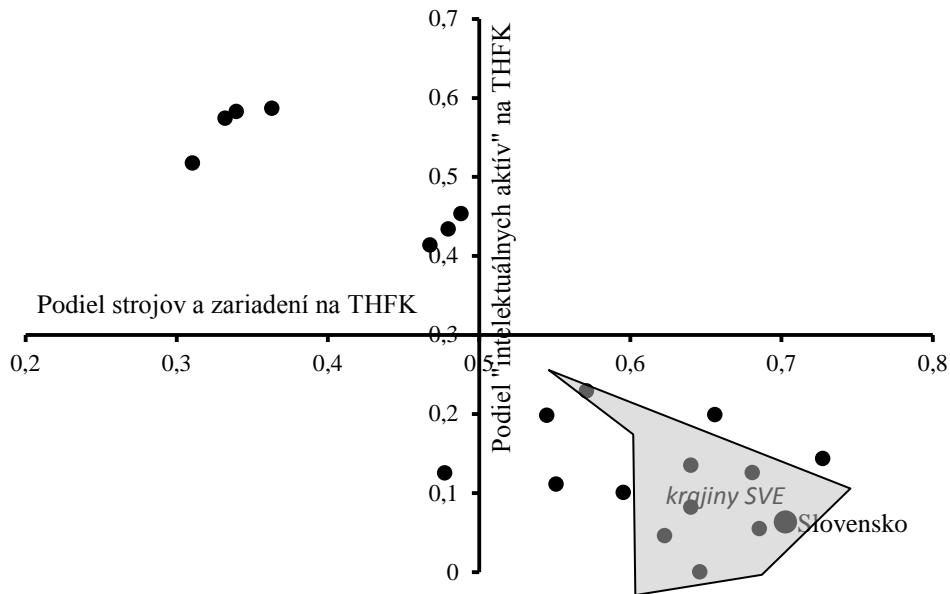

Poznámka: THFK – tvorba hrubého fixného kapitálu. Počítané z údajov v bežných cenách.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

Graf 6

Podiel strojov a zariadení a podiel „intelektuálnych aktív“ na celkovej tvorbe hrubého fixného kapitálu – v priemyselnej výrobe

Poznámka: THFK – tvorba hrubého fixného kapitálu. Počítané z údajov v bežných cenách.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

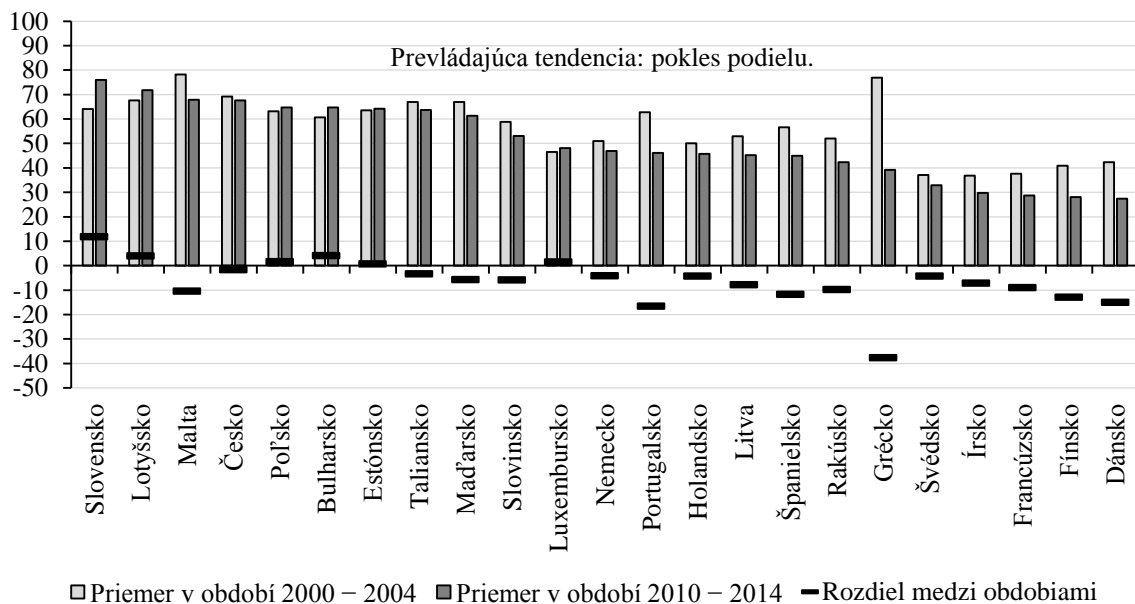
V ekonomike SR je mimoriadne vysoký podiel strojov a zariadení na THFK. V medzinárodnom prehľade prevláda tendencia k poklesu podielu strojov a zariadení (graf 7). Na druhej strane podiel intelektuálnych aktív prevažne vzrástol. K nárastu podielu došlo aj v SR a ostatných štátoch SVE, ale pri veľmi nízkych hodnotách. Vo vyspelých ekonomikách tak dobre viditeľne dochádza k štruktúrnej zmene v investíciách: investície do strojov a zariadení sú substituované investíciami do intelektuálnych aktív (toto zistenie nijako neprekvapuje, skôr je v súlade s tým, čo je všeobecne známe o investičných procesoch). Zaujímavé je skôr, ako veľmi sa od tejto tendencie odchyľujú vývojové tendencie v SVE. V krajinách SVE v prírastku fixných investícií jasne dominujú stroje a zariadenia, pri veľmi malých podieloch investícií do intelektuálnych aktív. Pravda, je to aspoň čiastočne vysvetliteľné tým, že až po zmiernení zaostávania vo vybavení strojmi a zariadeniami sa vytvárajú podmienky pre využívanie intelektuálnych aktív.

Okrem toho ale štruktúru investícií ovplyvnila aj typická fragmentácia produkcie, pri ktorej sa v SVE rozvinuli intelektuálne menej náročné činnosti hromadnej výroby (k tomu napr. Gabrielová, 2008 alebo Morvay a kol., 2015). Ide o strednú časť produkčného reťazca, pre ktorú je typická nižšia miera pridanej hodnoty, montážny charakter alebo vysoká náročnosť na fyzický kapitál v podobe strojov a zariadení. Takáto fragmentácia v určitej fáze rozvoja bývalých tranzitívnych ekonomík prispela k expanzii investícií do strojov a zariadení, na

ktoré je takáto produkcia náročná. Charakter rozvíjajúcej sa produkcie nevyhnutne súvisí s charakterom fixných investícií.

G r a f 7

Štruktúrna zmena fixných investícií v priemyselnej výrobe: podiel strojov a zariadení na THFK

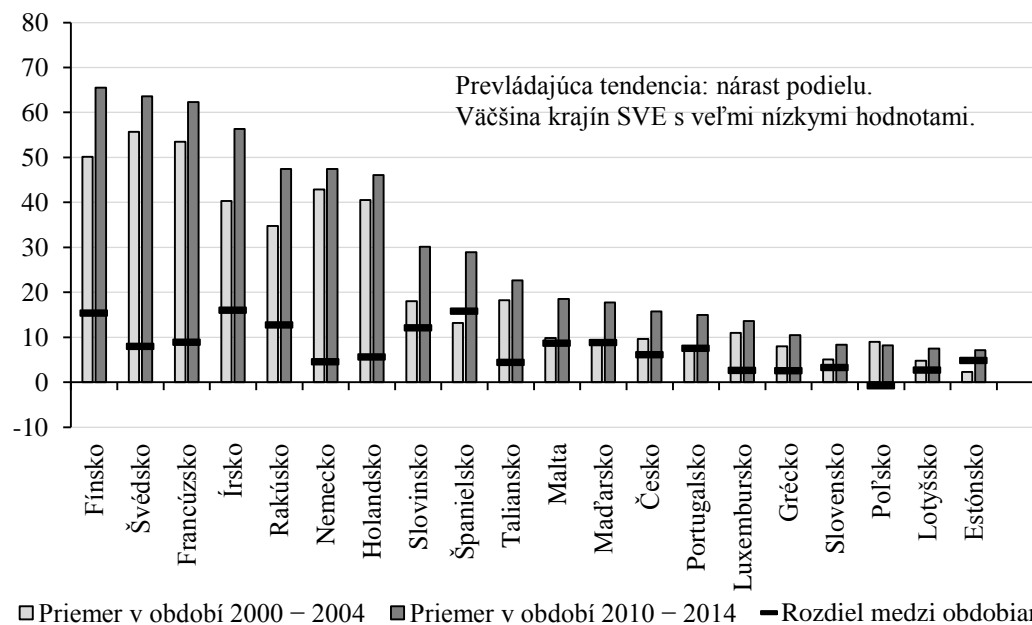

Poznámka: Podiely na celkovej tvorbe hrubého fixného kapiálu v %, rozdiely v percentných bodoch.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

G r a f 8

Štruktúrna zmena fixných investícií v priemyselnej výrobe: podiel „intelektuálnych aktív“ na THFK

Poznámka: Podiely na celkovej tvorbe hrubého fixného kapiálu v %, rozdiely v percentných bodoch.

Prameň: Vlastné výpočty podľa údajov Eurostat-u.

ZÁVER

Stav podkapitalizovanosti slovenskej ekonomiky sa v období sledovanej dekády skutočne zmiernil. Bol to však proces značne nerovnomerný: masívny nárast kapitálového vybavenia pretrvával po období recesie v roku 2009, následne ustrnul. Podkapitalizovanosť, ktorá sa používa ako všeobecná charakteristika ekonomiky v uplynulom období, bola veľmi výrazne odvetvovo diferencovaná: netýkala sa odvetví, ktoré sa novo formovali až v postsocialistickom období. Odvetvia ako informácie a komunikácia alebo finančné a poisťovacie služby, sa sformovali v slovenskej ekonomike s podobnou kapitálovou vybavenosťou, s akou sa sformovali vo vyspelých ekonomikách. Podkapitalizovanosť sa však výrazne týkala odvetví, ktoré boli tradične prítomné aj v bývalej socialistickej ekonomike (pôdohospodárstvo, spracovateľský priemysel alebo obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie).

Hoci slovenská ekonomika zaostávala v kapitálovom vybavení za najvyspelejšími ekonomikami, pozícia SR v skupine štátov SVE bola relatívne priaznivá. Vybavenosť práce celkovým kapitálom v SR výrazne vzrástla, vybavenosť intelektuálnymi aktívami však zostala na veľmi nízkej úrovni. V slovenskej ekonomike sa obzvlášť výrazne zlepšovala vybavenosť jednou zo zložiek fixného kapitálu- vybavenosť strojmi a zariadeniami. To zrejme súvisí s charakterom produkcie, ktorá je náročná práve na túto zložku fixného kapitálu.

V procese prekonávania podkapitalizovanosti sa zatiaľ neformovala v SR podobná štruktúra fixného kapitálu, akú pozorujeme v najvyspelejších ekonomikách. Dynamika kumulovania strojov a zariadení bola mimoriadne vysoká, pri nevýznamnom kumulovaní intelektuálnych aktív.

Ako „slabé miesto“ v procese dobiehania kapitálovej vybavenosti vyspelejších ekonomík pôsobí vývoj vybavenia intelektuálnymi aktívami v priemyselnej výrobe a sofistikovaných službách (odborné, vedecké a technické aktivity). Tu je pozícia slovenskej ekonomiky obzvlášť nepriaznivá.

LITERATÚRA:

BORYS, M. M. – POLGÁR, É. K. – ZLATE, A. (2008): Real Convergence and the Determinants of Growth in EU Candidate and Potential Candidate Countries. A Panel Data Approach. Occasional Paper Series No. 86/June 2008. European Central Bank. ISSN 1725-6534 (online). Dostupné na internete:

<<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp86.pdf?7e66edb3d4f24f7d346218e122031c1b>>.

DOMBI, Á. (2013): Economic Growth and Development in Central and Eastern Europe after the Transformation. Public Finance Quarterly 4/2013. Dostupné na internete: <https://www.asz.hu/storage/files/files/public-finance-quarterly-articles/2013/a_dombia_2013_4.pdf?download=true>.

DOYLE, P. – KUIJS, L. – JIANG, G. (2001): Real Convergence to EU Income Levels: Central Europe from 1990 to the Long Term. IMF Working Paper WP/01/146. International Monetary Fund. Dostupné na internete:

<<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp01146.pdf>>.

GABRIELOVÁ, H. (2008): Konkurencieschopnosť a globálny hodnotový reťazec. Working Papers, No. 10, Bratislava: Ekonomický ústav SAV.

MORVAY, K. a kol. (2015): Pohľady na štruktúrne problémy slovenskej ekonomiky III. Bratislava: Ekonomický ústav SAV. ISBN 978-80-7144-253-0 (print), 978-80-7144-254-7 (online).

OKÁLI, I. (2008): Investičná stránka hospodárskeho rastu na Slovensku. Ekonomický časopis. Roč. 56, č.7 (2008), s.633 – 648.

NĚMEC, J. – PRACHÁR, I. (2000): Hlavné makroekonomické tendencie v Slovenskej republike po roku 1989 a ich vplyv na očakávaný vývoj. Ekonomický časopis. Roč. 48, č.1 (2000), s.20 – 45.

EUROSTAT: Annual national accounts metadata. Dostupné na internete:

<http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/nama10_esms.htm>.